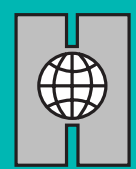

www.nhso.no

ÅRSRAPPORT
2002

DEN NORSKE
HELINGSFORSKOMITÉ

FN-bygningen, New York

Foto: Helsingforskomitéen

Den norske Helsingforskomité

stiftet i 1977

Den norske Helsingforskomité's virksomhet er basert på Helsingforserklæringen som ble undertegnet av 35 europeiske og nordamerikanske stater på Konferansen om Sikkerhet og Samarbeid i Europa (KSSE) i 1975. I erklæringen blir det slått fast at respekt for menneskerettighetene er en vesentlig faktor for den fred som er nødvendig for å sikre utviklingen av vennskap og samarbeid mellom statene. Den norske Helsingforskomité er en av 41 nasjonale Helsingforskomiteer og assosierte medlemmer. Den internasjonale Helsingforsføderasjonen har sete i Wien.

Formål

Helsingforskomitéen arbeider for at menneskerettighetene skal respekteres og omsettes i praktisk handling. Komiteen skal ha oppmerksomhet rettet mot alle delstatene i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE, tidligere KSSE), det vil si stater i Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika. Komiteen skal ikke ta hensyn til statenes ideologier eller politiske systemer, men konsentrere seg om brudd på Helsingforserklæringens og senere OSSE-dokumenters bestemmelser. Helsingforskomiteen er partipolitisk uavhengig.

Virkemidler

Overvåking og rapportering

Gjennom å overvåke og rapportere om menneskerettighetssituasjonen skal Helsingforskomitéen rette søkelyset på statenes brudd på eller manglende implementering av menneskerettighetene. Komiteen legger særlig vekt på overvåking av minoritetsrettigheter, frie medier og utvikling av demokratiske institusjoner.

Valgobservasjon

Gjennom å observere og rapportere om gjennomføring av valg, bidrar Helsingforskomitéen til å styrke demokratiske institusjoner i de aktuelle statene.

Prosjektstøtte

Gjennom direkte støtte, som kunnskapsoverføring og finansielle bidrag, hjelper Helsingforskomitéen lokale krefter med å bygge opp uavhengige organisasjoner, medier og institusjoner. På denne måten styrkes det sivile samfunn.

Undervisning og informasjonsvirksomhet

Gjennom undervisning og informasjon om demokrati og menneskerettigheter, internasjonal rett og flerkulturell forståelse, søker Helsingforskomitéen å bidra til positiv holdningsskaping og økt oppmerksomhet om brudd på menneskerettigheter. Komiteen har et aktivt forhold til medier og har som målsetting å påvirke opinion og myndigheter i aktuelle saker.

Deltakelse i internasjonale prosesser

Gjennom deltakelse i internasjonale møter og konferanser, søker Helsingforskomitéen å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å styrke arbeidet for menneskerettighetene.

Organisering

Helsingforskomiteens organer er årsmøtet, rådet og styret. Årsmøtet er komiteens øverste organ og består av medlemmer av rådet og styret. Styret møtes en gang i måneden for å legge opp komiteens strategi,

foreta prinsipielle beslutninger og ha ansvar for økonomiske disposisjoner. Generalsekretæren leder sekretariatet som står for komiteens daglige drift og er ansvarlig for at styrevedtak følges opp.

Ansvarlig redaktør for årsrapporten: Informasjonsleder Lillian Hjorth
Omslagfoto: Lillian Hjorth og Aage Borchgrevink

Perspektiver 2003

Det internasjonale menneskerettighetssystemet er i dag under press. I kjølvannet av den internasjonale terrorismen har stater og aktører over hele verden søkt å forholde seg til den nye trusselen på ulike måter. Autoritære regimer har benyttet kampen mot terrorisme som begrunnelse til å slå ned på politisk opposisjon, religiøse grupper, massemedier og ikke-statlige organisasjoner. Men også moderne og demokratiske stater i Vesten tenderer til å bruke virkemidler som innskrenker grupper og enkeltindividets rettigheter. Dette er en farlig vei og representerer en alvorlig trussel mot det viktigste felles normsystemet vi har, nemlig de internasjonale menneskerettighetene.

Som menneskerettighetsorganisasjon er vi svært bekymret over at vi stadig oftere ser at virkemidlene ikke kritiseres i kampen mot terrorismen. Snarere tvert imot kan vi se at det utvikles en felles forståelse om at hver stat må finne "sin måte" å løse "sitt terrorproblem på". Derfor medfører ikke Russlands krig i Tsjetsjenia sterk internasjonal fordømmelse, selv om ofrene for en stor del er sivile; eldre, kvinner og barn, og forbryterne går fri. Derfor finnes det heller ikke et sterkt internasjonalt press mot USA vedrørende den nedverdiggende behandling de terrormistenkte fangene på Guatanamobasen er gjenstand for.

Denne politiske dreiningen bort fra innsyn og kritikk er meget farlig, og taperen er de demokratiske prosesser, det sivile samfunn og til syvende og sist enkeltmennesket. Det er et paradoks at man i kampen mot terroren ofrer det man sier man skal beskytte, nemlig respekten for individene og deres rettigheter.

En utvikling bort fra innsyn og kritikk, og mot mer "sololøp" fra enkeltstaters side, medfører også et press på

de multilaterale mekanismer og FN-systemet.

Menneskerettighetene finner sin legitimitet i at de representerer det minste felles multiplum som alle kan enes om og det er verdenssamfunnet som i felleskap har utviklet dem. Verdenserklæringen om menneskerettighetene ble til i 1948 i en atmosfære av et skjebnefellesskap mellom alle verdens folk etter den andre verdenskrig. Senere er det kommet til en rekke internasjonale erklæringer og konvensjoner, vunnet gjennom forhandlinger og hardt arbeid. Opprettelsen av FNs permanente internasjonale straffedomstol i 2002, representerer det foreløpige høydepunktet i utviklingen av den internasjonale folkeretten. Men de multilaterale mekanismene må brukes for å ha legitimitet. Og jo flere stater som bruker mekanismene og som etterlever menneskerettighetene, jo større press kan legges på andre til å gjøre det samme. Og jo større og mektigere en stat er, jo mer ansvarlig bør den være, som et eksempel til etterfølgelse.

Menneskerettighetene er ikke er gitt oss en gang for alle. Tvert i mot, de må vinnes hver eneste dag. I den nåværende situasjonen må statlige og internasjonale aktører og alle frivillige organisasjoner arbeide målrettet, for å ikke miste det som møysommelig er bygget opp, sten for sten.

*Bjørn Engesland,
generalsekretær*

Styret

Leder: Stein Ivar Aarsæther, informasjonsdirektør ved ABB i Zurich. Treasurer i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen.

Nestleder: Ragnhild Astrup Tschudi, studier ved Universitetet i Oslo og Georgetown University i Washington. Særlig interesse for Russland og Øst-Europa.

Helge Blakkishud, forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Leder for Russland-seksjonen.

Ingunn Kvisterøy, arbeider for Norsk Folkehjelp i Murmansk. Permisjon fra sin stilling i UNESCO.

Hauk Lund, daglig leder ved Sjø&Lund.

Per Schreiner, senior rådgiver ved ECON senter for økonomisk analyse.

Ole Drolsum, langvarig engasjement i Helsingforskomiteen. Særlig interesse for Øst-Europa.

Kristin Aase, daglig leder Fretex/ Elevator.

Anne Jule Semb, post. doc. stipendiat, statsvitenskapelig Institutt, Universitetet i Oslo.

Sekretariatet

Bjørn Engesland, generalsekretær

Bjørn (1960) har arbeidet i Den norske Helsingforskomité siden 1995, og ble generalsekretær i 1996. Bjørn er jurist og har tidligere arbeidet som kontorsjef på Institutt for menneskerettigheter. Bjørn sitter i Styret i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen (IHF), og i Styret ved Senter for Menneskerettigheter.

Gunnar Karlsen, assisterende generalsekretær

Gunnar (1962) har vært assisterende generalsekretær siden 1997. Han er Cand.Mag. (filosofi, idé-historie og kristendom). Gunnar har tidligere arbeidet på Institutt for Menneskerettigheter som prosjektmedarbeider og redaktør av det nordiske tidsskriftet "Mennesker og rettigheter". Medredaktør for boken "Menneskerettigheter, en innføring", som kom ut i revidert utgave i 2002.

Lillian Hjorth, informasjonsleder

Lillian (1962) ble ansatt som informasjonsleder i 1997. Hun er Cand.Polit. med hovedfag i statsvitenskap med fordypning i internasjonal politikk og har tidligere arbeidet i Kommunal- og arbeidsdepartementet. Lillian utga i 2002 boken "Lesebok for levende" som er en samling fakta og skjønnlitterære tekster som belyser menneskerettighetene.

Tomasz Wacko, senior rådgiver

Tomasz (1958) er senior rådgiver i Helsingforskomiteen. Tomasz er historiker og har arbeidet i komiteen siden 1991. Tomasz var aktiv i opposisjonsbevegelsen Solidaritet i Polen på 80-tallet og ble fengslet to ganger på grunn av denne virksomheten.

Enver Djuliman, undervisningsleder

Enver (1959) er jurist og har i tillegg grunnfag i flerkulturell forståelse fra Universitetet i Oslo. Han begynte i Helsingforskomiteen i 1997 og er i dag ansvarlig for komiteens undervisningsaktiviteter. Enver er redaktør for boken "Den vanskelige forsoningen", som ble utgitt i 2001.

Anne Marit Austbø, prosjektkoordinator og rådgiver

Anne Marit (1974) har en mastergrad i internasjonal politikk fra Hopkins University's School of Advanced International Studies i Washington D.C. Hun har tidligere arbeidet ved Brookings Institution, som forskningsassistent for FNs spesialrepresentant for internt fordrevne og som

spesialkoordinator for Amnesty International, Norge. Anne Marit begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i 2000.

Aage Borchgrevink, rådgiver

Aage (1969) har vært ansatt i Helsingforskomiteen fra 1998, men vært tilknyttet komiteen og Menneskerettighetshuset siden 1992, både som sivilarbeider og prosjektmedarbeider. Aage er Cand. Philol. med hovedfag i litteraturvitenskap.

I 2000 utga Aage den skjønnlitterære boken "Arkivene".

Ole B. Lilleås, kontorsjef

Ole (1970) er utdannet Cand.Mag. med fagkretsen statsvitenskap, statistikk og historie. Han har tidligere arbeidet som konsulent for Institutt for menneskerettigheter, prosjektleder for Stiftelsen Menneskerettighetshuset og daglig leder for Elvhuset i Førde. Ole Benny

ble ansatt i Helsingforskomiteen i 2000.

Sylo Taraku, prosjektleder

Sylo (1973) ble ansatt i 2000 som leder for Kosovoprojektet som hadde som formål å gi opplæring i menneskerettigheter til flyktninger fra Kosovo. Sylo har tidligere jobbet i Flyktningsrådet som informasjonsmedarbeider.

Mahsoud Bekjanov

har i 2002 vært tilknyttet Helsingforskomiteen og arbeidet med Sentral-Asia prosjekter.

Innhold

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Menneskerettigheter i kampen mot terrorisme	6
Den russiske føderasjon	8
Barentsprosjektet	10
Hviterussland	11
Ukraina	12
Sentral-Asia	12
Tyrkia	13
Balkan	14
Bosnia og Hercegovina	14
Makedonia	14
Menneskerettighetsskoler på Balkan	15
Rwanda	16
NGO-forum for menneskerettigheter	17
USA	17
Kina	17
OSSE	17

Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Situasjonen i Norge	18
Kampen mot terrorisme	18
Asyl- og flyktningepolitikken	19
Rådgivning	19
Underutvalg for menneskerettigheter i Norge	19
Menneskerettighetsundervisning	20
"Bygg broer, ikke murer", Drammen	20
Menneskerettighetsskoler for flyktningungdom	21
Høyskolen i Buskerud	21

Informasjon

Mediene, faste publikasjoner og internett	22
Foredragsvirksomhet	22

Økonomi

22

Rådet

23

25-års jubileum

23

Publikasjoner 2002

- Sluttrapport/ Kosovoprojektet , januar
- "Round Table on Peaceful Conflict Resolution, Report, Skopje, Macedonia, 1-2 November 2001", The Macedonian and the Norwegian Helsinki Committees, februar
- "Report from the Observation of the Parliamentary Election in Ukraine", mars
- Årsrapport 2001, Den norske Helsingforskomité, mars
- "Overføringen av tsjetsjenske asylsøkere fra Norge til Hellas i henhold til Dublinkonvensjonen", i samarbeid med Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), juni
- "Maintaining the Democratic Ghetto: The Persecution of Civil Society in Belarus", juni
- MR-magasinet I/2002, august
- "Menneskerettigheter i klemme: Kampen mot terrorisme og dens konsekvenser", i samarbeid med det norske Menneskerettighetshuset, september
- "Prosecuting Genocide in Rwanda The Gachacha System and the International Criminal tribunal for Rwanda", oktober
- "Evalueringsrapport fra menneskerettighetsskole for flyktningungdom og norsk ungdom på Nesna, september 2002 ", oktober
- "The Ethnic War: Persecution of Chechens in the Russian Federation", november
- MR-magasinet, II/2002 desember

Bøker 2002

- "Menneskerettigheter en innføring". Ny revidert utgave 2002. K. Bergem, G. Karlsen, B. Slydal (red). Humanist forlag (1999), støttet av Den norske Helsingforskomité.
- "Lesebok for levende, tekster - tanker - harde fakta". Cappelen forlag 2002. Lillian Hjorth og Vigdis Hjorth. Støttet av Den norske Helsingforskomité.

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen driver en omfattende internasjonal virksomhet. Komiteen følger nøye med i utviklingen av det internasjonale menneskerettighetssystemet og overvåker menneskerettighetssituasjonen i land som har vært åsted for krig og konflikt. Andre sentrale oppgaver er overvåking av valg og finansiell og faglig støtte til uavhengige miljøer og menneskerettighetsorganisasjoner. Komiteen arbeider også med bevisstgjøring og undervisningsprosjekter der formålet er å støtte det sivile samfunn, bygge demokratiet og arbeide for økt respekt for menneskerettighetene.

Menneskerettigheter i kampen mot terrorisme

- Utspill: "Menneskerettigheter, - et virkemiddel i kampen mot terrorisme"
- Seminarer

Kampen mot terrorisme har stått høyt oppe på den internasjonale politiske og menneskerettslige agenda siden angrepene i New York og Pentagon 11 september 2001. I kjølevannet av terrorhandlingene har stater og aktører over hele verden på ulike måter søkt å forholde seg til denne nye trusselen. Autoritære regimer har benyttet "kamp mot terrorisme" som begrunnelse for å slå ned på politisk opposisjon, religiøse grupper, massemedier og ikke-statlige organisasjoner, men også i Vesten har vi sett at land kan bruke virkemidler som innskrenker grupper og enkeltindividers rettigheter. Helsingforskomiteen har gjennom sine utspill pekt på at arbeidet for å øke respekten for menneskerettighetene må være et helt sentralt virkemiddel i kampen mot terror.

Reise til Pakistan og Egypt, februar

Bjørn Engesland og Anne Marit Austbø var i Pakistan og Egypt 6-16 februar for å få et overblikk over menneskerettighetssituasjonen og konsekvensene av krigføringen i Afghanistan. Det ble etablert kontakter med uavhengige miljøer og utvekslet synspunkter om kampen mot den internasjonale terrorisme. Det er viktig at uavhengige menneskerettighetsmiljøer på tvers av religiøse, kulturelle og geografiske skiller linjer, står sammen om å fremme menneskerettighetsdimensjonen i forhold til terrorismeproblematikken.

I Pakistan drøftet Engesland og Austbø fremtidig samarbeid med Asma Jehangir, leder for en pakistansk menneskerettighetsorganisasjon i Lahore. Jehangir er også FNs spesialrapportør for utenomrettslige henrettelser.

Foto: Bjørn Engesland

Fremtidig samarbeid ble drøftet, blant annet muligheten for felles utspill overfor FNs menneskerettighetskommisjon.

"Uavhengighet i internasjonal strafferechtspleie", seminar, mars

På 1990-tallet har håndhevingssiden av det internasjonale menneskerettighetssystemet blitt styrket. Internasjonal strafferett og strafferechtspleie har gjennomgått en rask utvikling ved opprettelsen av og virksomheten til ad-hoc domstolene for det tidligere Jugoslavia og Rwanda. Disse domstolene har skaffet til veie en unik rettspraksis og erfaring med hensyn til internasjonale rettsoppgjør mot folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Vedtaket om å etablere en fast internasjonal straffedomstol er et viktig skritt videre. Men skal den internasjonale strafferechtspleien vinne autoritet og ha en preventiv virkning, er det viktig at den oppfattes som uavhengig av politiske interesser. Dette var utgangspunktet for seminaret som ble arrangert på Menneskerettighetshuset i Oslo der Morten Bergsmo, rådgiver ved aktoratet ved Den internasjonale straffedomstolen for det tidligere Jugoslavia innledet.

Leir med afghanske flyktninger i Pakistan. Flyktningene håper nå å vende tilbake til Afghanistan etter de politiske omveltningene.

Foto: Bjørn Engesland

"Menneskerettigheter i klemme - kampen mot terrorisme og dens konsekvenser", seminar, mars

Hvordan kan demokratiske stater bekjempe terrorisme uten å gå på akkord med demokratiske grunnprinsipper om rettssikkerhet og menneskerettigheter? Dette var utgangspunkt for seminaret som organisasjonene i Menneskerettighetshuset arrangerte. Innledere var blant andre Nils Butenschøn, Nils Morten Udgaard, Espen Barth Eide, Nazneen Khan, og Gunnar M. Karlsen. Seminaret hadde høy deltakelse og det ble utarbeidet en rapport etter seminaret.

Rapport

- "Menneskerettigheter i klemme, - kampen mot terrorisme og dens konsekvenser", september

Pressemeldinger, åpne brev og utspill

- "Tvil om menneskerettighetene fortsatt vil gjelde", åpent brev til statsråd Hilde Frafjord Johnsen, sammen med Amnesty International, Flyktningrådet og NOAS, 18 mars
- "Menneskerettigheter: et sentralt virkemiddel for å bekjempe terrorisme" Uttalelse fra Helsingforskomiteens årsmøte, 20 mars
- "Milepæl for menneskerettighetene! Fast internasjonal straffedomstol blir etablert", pressemelding 10 april
- "Norge bør støtte opprettelse av uavhengig ekspert i FN med ansvar for menneskerettigheter og terrorisme", åpent brev til statsminister Kjell Magne Bondevik fra Helsingforskomiteen, Amnesty International, Norge og Stiftelsen Menneskerettighetshuset, april

"Oslo Declaration on the Prosecution on Crimes Against Humanity and War Crimes", sluttdeklarasjon på Helsingforskomiteens 25-års jubileumskonferanser, Oslo 29-30 august

- "Utkastet til internasjonal terrorisme-konvensjon, må ikke uthule eksisterende internasjonale menneskerettighetsforpliktelser", åpent brev til utenriksminister Jan Petersen fra Helsingforskomiteen og 12 andre organisasjoner i NGO-forum i forbindelse med generalforsamlingen i FN, 9 september

Kronikker og artikler

- "Lovtiltak mot terrorisme", kronikk av Bjørn Engesland og Gunnar M. Karlsen i Dagbladet 26 mars
- "Myk sikkerhet" - Menneskerettigheter mot terror", Gunnar M. Karlsen, utgitt av Den norske Atlanterhavskomité 2-2002.
- "Menneskerettigheter i kampen mot terrorisme --- behov for ny debatt om sikkerhet", Kronikk av Gunnar M. Karlsen, Ny Tid, 18 januar
- "Sikkerhetsrådet og Jugoslavia-domstolen" Gunnar M. Karlsen, Debattinnlegg i Aftenposten 25 april

Den russiske føderasjonen

- Overvåkingsreise
- Rapport
- Demonstrasjon i Oslo
- Utspill og møter

Foto: Aage Borchgrevink

Flyktningleir i Ingusjetia november 2002

Krigen i Tsjetsjenia er den verste menneskerettighetskrisen i Europa. Konflikten pågår for fullt med drepte hver dag. De russiske myndighetenes vilje til å få en fredelig løsning på konflikten, synes ikke-eksisterende. Likeledes deres evne til på etablere stabilitet og orden. På denne bakgrunn er det meget vanskelig å se en nært forestående og farbar vei ut av den nåværende krisen. Press utenfra er mer nødvendig enn noen gang før. Det internasjonale samfunn må beskytte lokale menneskerettighetsforkjempere og arbeide aktivt for at overgrep stanses og straffes. Helsingforskomiteen har fokusert på Tsjetsjenia-konflikten i flere år, et arbeid som skal fortsette i 2003.

Overvåkingsreise til Moskva og Ingusjetia, november

Gisseldramaet i Dubrovka-teateret i Moskva i slutten av oktober, utført av tsjetsjenske terrorister, satte den "glemte" krigen i Tsjetsjenia igjen på kartet og skapte stor internasjonal oppmerksomhet. Helsingforskomiteen fryktet at aksjonen ville medføre et økt press på tsjetsjenere, både i og utenfor Tsjetsjenia. På denne bakgrunn reiste Aage Borchgrevink og Tomasz Wacko til Moskva og Ingusjetia i begynnelsen av november for å

Foto: Tomasz Wacko

Blomster foran Dubrovkateateret i Moskva etter gisselaksjonen i oktober.

undersøke situasjonen. Formålet var å få oppdatert førstehåndsinformasjon om forholdene i krigsområdene i Tsjetsjenia, situasjonen for flyktingene i Ingusjetia og tsjetsjenere generelt i Den russiske føderasjon. Det ble utarbeidet en rapport etter reisen.

Rapport: "The Ethnic War: Persecution of Chechens in the Russian Federation", november

Hovedkonklusjonen i rapporten er at situasjonen for tsjetsjenere, både i og utenfor Tsjetsjenia er forverret etter gisselaksjonen. I Tsjetsjenia fortsetter de russiske

"Konfliktens etniske aspekt har resultert i en generell forfølgelse av tsjetsjenere over hele Russland".

føderale styrkene, irregulære tsjetsjenske grupperinger og kriminelle bander å begå en rekke forbrytelser som utenomrettslige henrettelser, vilkårlig våpenbruk, tortur, kidnapping, plyndring og ødeleggelse. Det lovløse samfunnet er vokst frem på vissheten om at straffriheten rår. I praksis blir ingen overgripere verken tiltalt eller straffet. Etter gisseltagningen i Moskva har den økende militære aktiviteten i Tsjetsjenia resultert i nye forbrytelser mot sivilbefolkningen.

I Ingusjetia startet russiske myndigheter, i samarbeid med den nye politiske ledelsen i landet, høsten 2002, en "tilbakeføring" av tusenvis av flyktinger til Tsjetsjenia. Flyktingleire blir stengt og det brukes brutale virkemidler for å få menneskene til å vende tilbake: trusler, ødeleggelse av eiendom, vold og hindring av humanitær hjelp i å nå fram. Forholdene for tsjetsjenere ellers i Den russiske føderasjonen er også forverret. En ny bølge av voldshendelser og forfølgelse er rapportert etter gisselaksjonen. Konflikten etniske aspekt har i realiteten resultert i en generell forfølgelse av tsjetsjenere over hele Russland.

Tsjetsjenia på dagsorden på årsmøte i Helsingforsføderasjonen (IHF), november

Den menneskerettslige krisen i Tsjetsjenia var hovedsak på årsmøtet til Helsingforsføderasjonen 14-17 november. Bjørn Engesland, Anne Marit Austbø og Aage Borchgrevink deltok sammen med menneskerettighetsaktivister fra de øvrige 41 nasjonale Helsingforskomiteer som finnes. Engesland holdt innledning om Tsjetsjenia og la frem forslag til en felles handlingsplan.

Tsjetsjenske flyktingbarn i Ingusjetia 2002.

Foto: Tomasz Wacko

Møter med norske myndigheter

- Statssekretær i utenriksdepartementet Kim Traavik, 14 januar,
- Odd Jostein Sæter ved statsministerens kontor, i anledning president Putins besøk i Oslo, 6 november

Pressemeldinger og åpne brev

- "Pasko-saken - en Kafka-sak", 26 juni
- "Faktasøkende reise til Moskva og Ingusjetia: Markant forverring av tsjetsjenernes situasjon", 12 november
- "Stopp krigen i Tsjetsjenia! Demonstrasjon i Oslo", pressemelding, sammen med Amnesty International, Kirkens Nødhjelp og Støttekomiteen for Tsjetsjenia, 16 november

Kronikker

- "Fangen i Kaukasus", Aage Borchgrevink, 12 november
- "Han var ikke lett å knekke", Aage Borchgrevink, Amnestynytt 2/ 2002, juni

Artikkel

- "KHT", dokumentarnovelle om konflikten i Tsjetsjenia, Aage Borchgrevink, publisert i det litterære tidsskriftet Vinduet november 2002

Demonstrasjon i Oslo 17 november

I forbindelse med den russiske presidenten Vladimir Putins besøk til Oslo i november, organiserte Helsingforskomiteen, i samarbeid med Amnesty International, Støttekomiteen for Tsjetsjenia og Kirkens Nødhjelp en demonstrasjon utenfor statsministerens kontor. Hovedparoler var "Stopp krigen i Tsjetsjenia" og "Stopp torturen i Russland". Vel 200 mennesker møtte opp på demonstrasjonen som fikk stor oppmerksomhet i pressen. Generalsekretær Bjørn Engesland holdt appell.

Foto: Lillian Hjorth

Barents-prosjektet, Russland og Norge

- Skole for flerkulturell forståelse i Sør-Varanger
- Skole for flerkulturell forståelse i Murmansk
- Kurs for russiske og norske lærere i Murmansk

- Det at russisk og norsk ungdom møtes og etablerer kontakt er viktig og bidrar til å styrke båndene over grensen i nord. Vi håper at dette blir starten på et mer langsiktig samarbeid, sa generalsekretær Bjørn Engesland i 2000 da komiteen startet et samarbeid med Sør-Varanger kommune om holdningsskapende arbeid for barn og unge i Barentsregionen. Og han skulle få rett. Fra 2001 ble også Severomorsk byadministrasjon i Russland partner i prosjektet, og fra og med 2003 er prosjektet utvidet til også å omfatte Murmansk fylkesadministrasjon og Tromsø kommune som partnere. "Barents-prosjektet" har som målsetting å formidle positive verdier knyttet til menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering samt skape arenaer og tiltak som kan bidra til å bygge broer mellom mennesker med ulik nasjonalitet og bakgrunn i regionen. Bare ved at folk møter hverandre og blir kjent, kan eventuelle fordommer utfordres og erstattes med empati og respekt for hverandre.

Skoler for flerkulturell forståelse i Svanvik, Norge i februar og Murmansk Russland, september

"Nyttig, morsomt, lærerikt og veldig sosialt" var overskriften i Sør-Varanger avis 9 februar om skolen som foregikk på Svanhøvd miljøsenter i Svanvik på Finnmarksvidda. I ni kalde februardager bodde 20 norske og russiske ungdommer sammen mens de lærte om flerkulturelle samfunn, menneskerettigheter, diskriminering, fordommer, rasisme, kultur, identitet og konfliktløsning. I tillegg til foredrag, var det gruppearbeid, diskusjoner, filmer og et eget opplegg med "teater i undervisningen" på kveldstid.

En tilsvarende skole for 20 nye russiske og norske ungdommer ble organisert på russisk side i oktober, nærmere bestemt fire mil utenfor Murmansk.

Samtidig ble det også organisert et tre-dagers kurs

Foto: Lillian Hjorth

Til sammen 40 russiske og norske ungdommer og lærere var samlet på menneskerettighetsskole og kurs i Murmansk i oktober.

for 20 russiske og norske lærere med temaene: Hvorfor og hvordan undervise i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse?

Pressemeldinger

- "Norsk og russisk ungdom møtes i Sør-Varanger", februar
- "Flerkulturell forståelse i Murmansk", september

Foto: Lillian Hjorth

Russiske jenter fra Severomorsk

"Det er vanskelig å si hva som har vært viktigst. Det har vært mange ting. Det har vært viktig å lære om menneskerettighetene og de internasjonale organisasjonene som FN og OSSE. Og så har det vært fint å treffe utlendinger. Utlendinger har jeg aldri møtt før."

*-Anne Loginova, fra Severomorsk.
Deltaker på skole for flerkulturell forståelse,
Murmansk, oktober 2002*

Hviterussland

- Overvåkingsreise
- Rapport
- Seminarer og konferanser
- Demokratistøtte
- Utspill

Hviterussland er Europas siste diktatur. Siden Aleksandr Lukasjenko ble valgt til president i 1994, har den politiske og menneskerettslige situasjon i landet blitt betydelig forverret. Menneskerettighetsorganisasjoner har dokumentert brudd på nasjonale og internasjonale rettsstandarder, ytringsfriheten har dårlige kår og mange uavhengige organisasjoner og medier er blitt forfulgt og stengt gjennom hele Lukasjenkos periode. Helsingforskomiteen har fulgt situasjonen i Hviterussland gjennom en årrekke, observert valg og vært på flere overvåkingsreiser.

Overvåkingsreise, mai

Helsingforskomiteen, ved Aage Borchgrevink og Tomasz Wacko, gjennomførte en omfattende reise i Hviterussland for å få et oppdatert bilde av menneskerettighetssituasjonen. Samarbeidsorganisasjoner ble besøkt, og planer ble lagt for etablering av et Menneskerettighetshus i hovedstaden Minsk. En rapport ble utarbeidet etter reisen.

Rapport: "Maintaining the Democratic Ghetto: The Persecution of Civil Society in Belarus", juni

Rapporten omhandler konsekvensene for uavhengige organisasjoner og medier etter at Aleksandr Lukasjenko, (etter et presidentvalg som fikk sterk internasjonal kritikk) vant en ny presidentperiode i 2001. Rapporten viser at situasjonen for det sivile samfunn er prekær.

"Hviterussland og europeisk integrasjon", seminar, september

Den norske Helsingforskomité og Norsk utenrikspolitisk Institutt (NUPI) inviterte til seminar om Hviterussland 27 september. Innleder var Dr. Mariusz Maszkiewicz, tidligere polsk ambassadør til Hviterussland, som blant annet har vært ansvarlig for å assistere landets samarbeid med NATO. Maszkiewicz er opptatt av å bryte den isolasjonen som mange land har i forhold til Hviterussland og trekker frem den vestlige støtten til motstandskampen i Polen som et fruktbart eksempel på en annen vei.

Internasjonal konferanse om ytringsfrihet i Minsk, oktober

I samarbeid med norsk og internasjonal PEN og hviterussiske samarbeidspartnere, organiserte Helsingfors-

"Civil society is allowed to exist in Belarus, as long as it keeps to itself. But if we disturb the equilibrium by reaching out to the public, we are immediately punished by the authorities. We are tolerated only as long we stay within the boundaries of the "democratic ghetto"."

*Aleksandr Milinkievich,
leader of the Regional Center for Civil Society "Ratusha",
Grodno*

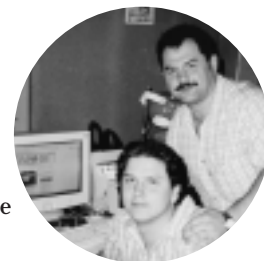
komiteen en konferanse om ytringsfrihet i Hviterussland i oktober. Konferansen hadde bred internasjonal deltakelse og resulterte blant annet i et kommunikatør partnerne appellerte til verdenssamfunnet om støtte til uavhengig media i landet (se nedenfor).

Internasjonalt seminar om valg i Minsk, desember

En av Helsingforskomiteens viktigste samarbeidspartnere i Hviterussland er den uavhengige menneskerettighetsorganisasjonen Viesna. 5 og 6 desember inviterte organisasjonen internasjonale og nasjonale menneskerettighetsaktivister, politikere og journalister til et seminar om valglov, mediernes forhold til valg og valgobservasjon. Formålet var å forberede det forestående lokalvalget i mars 2003 og bidra til å forhindre juks, slik det skjedde i 2001. Kåre Vollan, rådsmedlem i Helsingforskomiteen, holdt innlegg om de siste års valg i Hviterussland i forhold til de internasjonale valgstandarder.

Utspill

- "Persecution of Journalists in Belarus". Brev til president og rettsmyndigheter i Hviterussland der Helsingforskomiteen og Norsk P.E.N ber om at dommen mot hviterussiske journalister fra avisen Pagonija må oppheves. De to journalistene ble dømt til henholdsvis to og to og et halvt års straffearbeide for å ha fornærmet president Aleksandr Lukasjenko, juni.
- "Mass Media in Post-Communist Countries: Objective Information vs. Ideological Bias - Participants Appeal to World Community in Support for Independent Media in Belarus", Internasjonal appell fra ytringsfrihetskonferanse, Minsk 19 oktober

Helsingforskomiteen møtte de to journalistene Pavel Mazheika og Mikola Markevich, som nå sitter i fengsel

Foto: Tomasz Wacko

Ukraina

• Parlamentsvalg

Parlamentsvalg, mars

"Valget indikerer en positiv utvikling mot internasjonale standarder, men viktige mangler finnes fremdeles", uttalte Tomasz Wacko og Helge Blakkisrud fra Helsingforskomiteen etter valget i Ukraina 31 mars, det tredje parlamentsvalget siden uavhengigheten i 1991. Samfunnsutviklingen i landet er preget av en vanskelig økonomisk situasjon og mangel på demokratiske tradisjoner. Helsingforskomiteens rapport konkluderer at førvalgsperioden var forholdsvis rolig og preget av at alle kandidater fikk anledningen til å ytre seg. Valgdagen ble avvirket uten de store irregulareteter. Imidlertid var det

enkelte problemer, særlig med hensyn til å legge utilbørlig press på velgerne. Et annet problem var kampanjen i mediene. Selv om alle kandidatene fikk anledning til å bruke statsmediene, hadde dekningen en sterk slagside i favør av miljøene rundt president Leonid Kushma. Wacko og Blakkisrud inngikk i OSSE/ ODIHR (Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa) sitt internasjonale observatørkorps på 260 personer.

Rapport

- "Report from the Observation of the Parliamentary Elections in Ukraine", 31 March 2002

Sentral-Asia

• Demokratistøtte

Utviklingen i de tidligere sovjetiske republikker i Sentral-Asia har gått fra vondt til verre de siste årene. Etter optimisme og håp om demokrati og økonomisk utvikling på begynnelsen av 1990-tallet, har det de siste årene gått i motsatt retning i Usbekistan, Kasakstan, Kirgisistan og Tadjikistan. Landene sliter med undertrykkende regimer, økende fattigdom, stor arbeidsløshet og omfattende organisert kriminalitet som narkotika-, våpen- og menneske- smugling. Samtidig har regionen fått økt betydning i Vesten. Dette skyldes både store naturressurser og Sentral-Asias strategiske betydning for den internasjonale kampen mot terrorisme etter 11 september 2001. Det er viktig å støtte de ikke-statlige aktører som finnes og som bidrar med viktige innspill i arbeidet med å fremme reformer. Deres arbeidsvilkår er vanskelige og risikofylte.

Demokratistøtte

Etter en reise som Gunnar M. Karlsen og Tomasz Wacko gjorde til Sentral-Asia i 2001, ble det etablert et samarbeid med flere menneskerettighetsorganisasjoner. Fem organisasjoner i Usbekistan, Kirgisistan og i Kasakstan, som overvåker menneskerettighets situasjonen, gir fri rettshjelp og driver med menneskerettighetsundervisning, fikk finansiell støtte gjennom Helsingforskomiteen i 2002.

Tradisjonelt hus i Kasakstan.

• Seminar

"Sentral-Asia: Islam, sikkerhet og menneskerettigheter", seminar, november

Utviklingen i Sentral-Asia har implikasjoner med rekkevidde langt utenfor regionen selv. Dette var bakgrunnen for seminaret som Helsingforskomiteen og Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) organiserte 6 november. Sentrale faktorer som ble drøftet var islams rolle i samfunnet, sikkerhetssituasjonen og situasjonen for menneskerettighetene. Utenriksdepartementets statssekretær Kim Traavik åpnet seminaret som hadde bred deltakelse fra menneskerettighetsaktivister og eksperter fra regionen, så vel som norske og internasjonale eksperter.

MR-magasinet

- "Sentral-Asia: fra vondt til verre", artikkel, Gunnar M. Karlsen, desember

Foto: Gunnar M. Karlsen

Tyrkia

• Parlamentsvalg

Parlamentsvalg 3 november

Helsingforskomiteen ved Ole Benny Lilleås, og fem representanter fra Det norske Råd for Kurdernes rettigheter, observerte valget i Tyrkia 3 november. Delegasjonen besøkte de sørøstlige provinsene Mardin og Diyarbakir, som begge er provinser med kurdisk flertall. På den kurdiske landsbygda har man ingen tradisjon med individuell og hemmelig stemmegivning. Delegasjonen besøkte landsbyer der store velgergrupper påstod at de var stengt ute fra valglokalene, og steder der det ble hevdet at man måtte stemme etter instruksjon eller rett og slett at noen hadde stemt på vegne av hele landsbyen. Den norske delegasjonen konkluderte med at Tyrkia enda har en vei å gå før man kan snakke om en forsvarlig valgavvikling i tråd med internasjonale standarder. Integrasjon av kurderne i det politiske systemet er nødvendig for politisk og sosial stabilitet.

Demokratistøtte

Helsingforskomiteen støttet i 2002 Turkish Human Rights Foundation, en av de største menneskerettighetsorganisasjonene i landet. Organisasjonen, som har spesialisert seg på rapportering av tortur og behandling av torturofre, har regionale kontorer, blant annet i de kurdiske områdene i sør-øst Tyrkia.

Foto: Vedat Kursun

Under parlamentsvalget ble Serdar Kilicarslan, en lokal valgobservatør i Helsingforskomiteens delegasjon, utsatt for vold.

• Demokratistøtte

Pressemeldinger

- "Norwegian Human Rights Organisations and Political Parties will observe Turkey's Parliamentary Elections", 1 november
- "Kritisk til gjennomføringen av parlamentsvalget", 4 november

MR-magasinet

- "Tyrkia, hva nå?", artikkel, Ole Benny Lilleås, desember
- "Valgobservasjon i Tyrkia 2002: De kurdiske områdene", artikkel, Ole Benny Lilleås, desember

Balkan

- Prosjekter i Bosnia og Hecegovina og Makedonia

Helsingforskomiteen har gjennom hele 1990-tallet arbeidet med situasjonen på Balkan. Etter at de væpnede konfliktene er over, er det nye utfordringer som melder seg. I alle republikkene er det fremdeles ustabilitet og til dels stor spenning mellom folkegruppene. Utfordringen fremover blir å bidra til å skape en demokratisk og fredelig utvikling. Mye av Helsingforskomiteens virksomhet i denne fasen vil være holdningsskapende arbeid og

- Parlamentsvalg i Makedonia
- Demokratistøtte til Helsingforskomiteene

menneskerettighetsundervisning, samt mer spesialiserte overvåkingsprosjekter.

Demokratistøtte

Helsingforskomiteen i Norge har i 2002 gitt støtte til søsterkomiteene i Bosnia-Hercegovina (Sarajevo og Bijelina), Serbia (Beograd og Kosovo), Kroatia, Makedonia og Albania.

Bosnia og Hercegovina

Prosjekt - Søkelys på kulturødeleggelser

Siden 1999 har Helsingforskomiteen forberedt et prosjekt som skal rette søkelyset på de massive kulturødeleggelsene som fant sted i Stolaz-området i Bosnia og Hercegovina under krigen (1992-1995). Komiteen har arbeidet med å kartlegge ødeleggelsene for å få et mer oversiktlig bilde av omfanget og belyse ødeleggelsene ut fra et menneskerettslig perspektiv. I 2002 er det lagt planer for to konferanser i Oslo og Sarajevo som skal finne sted i 2003.

Bok om menneskerettigheter

Helsingforskomiteen har gjennom 2002 arbeidet med å

Foto: Enver Djuliman

Rester av en moské i Bosnia og Hercegovina.

oversette boken "Menneskerettigheter en innføring" til bosnisk, serbisk og kroatisk. Utkommer i 2003.

Makedonia

Makedonia: Overvåking og rapport

Komiteen har gjennom 2002 samarbeidet med forskeren Ingrid Vik om en ny rapport fra Makedonia. Rapporten "Divided Perceptions", som utkommer i 2003, omhandler de ulike gruppene i landet og deres syn på konflikten. Rapporten er en oppfølger av rapporten "Divided Communities" fra 2001.

Makedonia: Parlamentsvalg, september

Den norske Helsingforskomiteen ved Aage Borchgrevink observerte parlamentsvalget i Makedonia 15 september, som medlem i Den makedonske Helsingforskomiteens korps av valgobservatører. Sårene etter den interne væpnede konflikten i 2001 var merkbare og før-valgsperioden var preget av kidnappinger, trusler mot presen og økt politisk polarisering mellom regjerings-

partiene og opposisjonen. Det forekom mindre uregelmessigheter i forbindelse med åpning og opptelling, men valgkomiteene, som hadde representasjon fra både opposisjon og myndigheter, løste problemene i fellesskap. På tross av dette, var internasjonale og lokale valgobservatører samstemte i konklusjonen om at parlamentsvalget ble gjennomført i tråd med internasjonale standarder om frie og rettferdige valg. Valget representerer dermed et viktig skritt i retning av stabilitet og respekt for menneskerettigheter i Makedonia.

Kronikker og artikler

- "Hvordan går det med Jugoslavia?", Enver Djuliman, Klassekampen 8 april
- "Parlamentsvalg i Makedonia 15 september 2002", 16 september, Aage Borchgrevink, nhc.no

Menneskerettighetsskoler på Balkan

- Elleve menneskerettighetsskoler i det tidligere Jugoslavia
- To koordinatormøter for skolelederne, juli og november

I 2002 har Helsingforskomiteene på Balkan, under ledelse av Den norske Helsingforskomité, organisert elleve menneskerettighetsskoler for ungdom. Mer enn 600 ungdommer har siden 1998 gått gjennom den nidaders lange opplæringen i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering. Prosjektet startet i 1998, og har siden 2000 blitt støttet finansielt av Utenriksdepartementet.

Møter for skolekoordinatorene, juli og november

I juli og november var det felles møter mellom representanter fra de ulike Helsingforskomiteene på Balkan og prosjektleder Anne Marit Austbø fra Den norske komiteen. Øverst på agendaen sto evaluering, erfaringsoverføring, samt planlegging av regionale skoler. Planen er at det i 2003 skal organiseres to regionale skoler på

et høyere faglig nivå, der ungdom fra de ulike republikkene, som allerede har deltatt på én skole, kan møtes og lære enda mer om menneskerettigheter.

Evaluering

Prosjektet ble i 2002 gjenstand for en intern evaluering, som sammenfatter de erfaringer som er gjort med organisering og gjennomføring, og ungdommens respons. Komiteene på Balkan ønsker å videreføre prosjektet og ser på det som en viktig utvidelse av deres virkeområde. Responsen fra deltakerne er også meget positiv.

T-skjorter og brosjyre

Den norske Helsingforskomité har i 2002 produsert en engelsk brosjyre om menneskerettighetsskolene på Balkan. Også "Human Rights School"-t-skjorter er laget, til alle ungdommer, lærere og foredragsholdere på menneskerettighetsskolene på Balkan, i Norge og i Russland.

Fra menneskerettighetsskole i Kroatia, 2002

Rwanda

• Overvåkingsreise og rapport

• Møter

Foto: Sylo Taraku

Rwanda er blant de tettest befolkede og fattigste statene i Afrika. De rundt 8 millioner menneskene som bor i landet har en gjennomsnittlig levealder på bare 46 år og mer enn 50% av befolkningen er analfabeter. I løpet av 100 dager i 1994 ble rundt én million mennesker drept og titusenvis av kvinner voldtatt i det som var et planlagt folkemord. Fordi Helsingforskomiteen lenge har arbeidet med internasjonale rettsoppgjør og forsoningsprosesser etter krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, var det naturlig også å engasjere seg i arbeidet rundt rettsoppgjøret og forsoningsprosessene etter folkemordet i Rwanda i 1994, som regnes som et av de verste folkemord i det forrige århundre.

Overvåkingsreise februar

Den norske Helsingforskomité ved Gunnar Karlsen og Sylo Taraku, reiste til Rwanda og Tanzania i februar 2002. Hensikten var å innhente informasjon og synspunkter rundt arbeidet med rettsoppgjøret og forsoningsprosessene etter folkemordet. Karlsen og Taraku hadde møter med representanter for myndighetene, det sivile samfunn, religiøse ledere, akademikere, fanger og overlevende. I Arusha i Tanzania møtte de representanter for Den internasjonale straffedomstolen for Rwanda; aktoriet, dommere og informasjonsavdelingen.

Rapport: "Prosecuting Genocide in Rwanda - The Gachaca System and the International Criminal Tribunal for Rwanda"

Rapporten omhandler rettsoppgjøret og forsoningspro-

sessen etter folkemordet i Rwanda i 1994 og er skrevet etter reisen som Helsingforskomiteen gjorde til Rwanda og Tanzania i februar 2002.

Besøk av Rwandas justisminister og statsadvokat

Rwandas justisminister og statsadvokat var invitert til Norge i forbindelse med Helsingforskomiteens 25-års jubileum. Rwanda står overfor store utfordringer når det gjelder gjenoppbygging, rettsoppgjør og forsoning etter folkemordet i 1994. Justisminister Jean de Dieu Mucyo holdt foredrag på jubileumskonferansen om arbeidet med rettsoppgjør og forsoning.

Besøk av Rwandas lovreformkommisjon

Det er nedsatt en Lovkommisjonen i Rwanda som har i oppgave å utarbeide lovforslag og systemer for hvordan rettsapparatet skal fungere i landet. I slutten av oktober fikk Helsingforskomiteen besøk av lovkommissjonen som var i Norge for studere det norske rettssystemet. I samarbeid med Utenriksdepartementet og Norsk Folkehjelp arrangerte komiteen et møte med kommisjonen og norske organisasjoner 31 oktober der hovedsaken var erfaringsoverføring.

Kronikk

"Veien til rettferdighet i Rwanda", Sylo Taraku, Ny Tid, 12 april

NGO-forum for menneskerettigheter

Helsingforskomiteen har siden begynnelsen av 1990-tallet hatt sekretariatsansvaret i NGO-forum for menneskerettigheter, - et nettverk av 27 norske menneskerettighetsorganisasjoner.

Møter og seminarer

- Møter i Utenriksdepartementet for å fremme anbefalingene om FNs Menneskerettighetskommisjonen og Generalforsamling, februar
- Sammen med fem andre representanter fra norske frivillige organisasjoner var Ole B Lilleås til stede under FNs Menneskerettighetskommisjon i Genève i mars.
- Internseminar om forumets påvirkingsarbeid, 26 juni
- Møte med FNs Høykommissær for menneskerettigheter, Sergio Vieira de Mello, 19 desember

USA

5-12 oktober var Bjørn Engesland, Gunnar M. Karlsen og representanter fra Amnesty International Norge, på studietur til New York. De hadde møter med de amerikanske menneskerettighetsorganisasjonene Human Rights Watch, Amnesty International og besøkte den norske FN-delegasjonen. Sentrale temaer var det norske arbeidet i Sikkerhetsrådet, særlig knyttet til spørsmålet om Irak.

OSSE

Helsingforskomiteen har i mange år hatt et godt forhold til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid (OSSE) i Europa. Et fast element har vært komiteens deltakelse i OSSEs korps av valgobservatører i de mange valgene som har vært gjennomført i sentral og øst-europa de siste to årtier. I 2002 har komiteen også samarbeidet med underorganisasjonen "Organization for development of democracy and Human Rights" (ODIHR) om oversettelse av boken "Menneskerettigheter, en innføring" til russisk.

Møter

- Bjørn Engesland møtte presidenten i OSSEs parlamentarikerforsamling, 29 januar
- Anne Marit Austbø deltok på OSSEs årlige implementeringsmøte i september. Austbø holdt innlegg om valgobservasjon der det ble lagt spesiell vekt på at minoriteters rettigheter må sikres.

Utspill

- "Anbefalinger til norske myndigheter i forbindelse med FNs Menneskerettighetskommisjon 2003", 25 februar.
- "Anbefalinger til norske myndigheter om internasjonale menneskerettigheter i 2002", 25 februar
- "Stans overgrepene", åpent brev til Statsminister Bondevik om situasjonen i Midtøsten, 16 april.
- "Anbefalinger om fredsprosessen i Sudan", åpent brev til Utenriksminister Petersen 13 august.
- "Anbefalinger til norske myndigheter i forbindelse med FNs Generalforsamling 2003", 9 september.

Menneskerettighetsdialog med Kina

Bjørn Engesland har gjennom flere år vært NGO representant og rådgiver på menneskerettighetsspørsmål i norske myndigheters menneskerettighetsdialog med Kina. 18-24 februar deltok han i statsminister Kjell Magne Bondeviks delegasjon til Kina. Også i juni var han i Beijing i forbindelse med menneskerettighetsdialogen.

Foto: Bjørn Engesland

Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen har som målsetting å være en aktiv pådriver for respekten for menneskerettighetene i Norge. Komiteen deltar i samfunnsdebatten og forsøker å fokusere menneskerettighetsperspektivet. I løpet av de siste seks årene har komiteen startet en rekke undervisningsprosjekter som formidler kunnskap og bevisstgjør omkring menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering.

- Rapportering om menneskerettigheter i Norge til Den Internasjonale Helsingforsføderasjonens årbok
- Kampen mot terrorisme
- Asyl- og flyktningpolitikk
- Underutvalg for menneskerettigheter i Norge

Situasjonen i Norge

I 2002 utarbeidet Helsingforskomiteen en rapport om menneskerettighetssituasjonen i Norge til Den internasjonale Helsingforsføderasjonens årbok for 2001. Kapitlet fokuserer på rasediskriminering, varetektsfengsling, flyktning- og asylpolitikk og vold mot kvinner.

Kampen mot terrorisme

Den internasjonale kampen mot terrorisme har påvirket det norske samfunn. Helsingforskomiteen mener at menneskerettighetene må ses på som et sentralt virkemiddel i kampen mot terrorisme også her i landet og er på vakt mot forsøk på gjennomføring av lovtiltak og andre tiltak som kan være i strid med menneskerettighetene.

Utspill: Eget statsadvokatkontor for internasjonale forbrytelser, august

Helsingforskomiteen foreslo i august at Norge, i likhet med Danmark, burde opprette et eget statsadvokatembete for etterforskning av utlendinger som er bosatt i landet og som er mistenkt for alvorlige forbrytelser begått i utlandet. Bakgrunnen for forslaget var blant annet saken om hvordan norske myndigheter skulle forholde seg til Mulla Krekar som er mistenkt for grove overgrep i Nord-Irak. Helsingforskomiteen argumenterte med at norske myndigheter har et ansvar for å etterforske og straffe slike overgrep når de har mulighet til det. Et slikt embede vil vise at Norge tar sine internasjonale forpliktelser om å bekjempe straffrihet for grove over-

Kronikk

- "Send UDI på kino", om beskyttelse av tvangsprostituerte, Anne Marit Austbø og Morten Tjessem (NOAS), Dagbladet 17 oktober

grep på alvor, samtidig som det kan fjerne inntrykket av Norge som et fristed og være et vern mot økt rasisme og negative holdninger mot enkelte grupper. Tidlig i 2003 ble det klart at norske myndigheter har bestemt å opprette et slikt statsadvokatkontor.

Møter

- Justisminister Odd Einar Dørum, om menneskerettighetssituasjonen i Norge blant annet vedrørende kampen mot terror og situasjonen i norske fengsler, 28 juni

Kronikker og artikler

- "Menneskerettigheter i kampen mot terrorisme --- behov for ny debatt om sikkerhet", Gunnar M. Karlsen, Ny Tid 18 januar 2003
- "Lovtiltak mot terrorisme", Bjørn Engesland og Gunnar M. Karlsen, Dagbladet 26 mars
- "Grove overgrep begått av utlending i utlandet", kronikk av Bjørn Engesland og Gunnar M. Karlsen, Morgenbladet 1 november
- "Universell jurisdiksjon", kronikk av Gunnar M. Karlsen i Amnestynytt 3/ 2002

"Peace and reconciliation", internasjonal konferanse, Narvik, oktober

Helsingforskomiteen har vært en av 5 samarbeidspartnere som, sammen med Nord-Norsk Fredssenter og Narvik kommune, sto bak en internasjonal konferanse om fred og forsoning i Narvik 23-25 oktober. Byen som feiret 100 år, og som er kjent for de største fangeleire

i Norge under 2. verdenskrig, ønsket å sette søkelyset på fred og forsoning. Spesiell oppmerksomhet ble rettet mot prosessene med forsoning i Norge etter 1945 og arbeidet med forsoning på Balkan etter krigene på 1990-tallet.

Tsjetsjenske flyktninger på asylmottak i Dale, våren 2002

Asyl- og flyktningpolitikken

Tsjetsjenske flyktninger i Norge

Siden 2000 har Helsingforskomiteen arbeidet spesielt i forhold til tsjetsjenske flyktninger som har kommet til Norge med greske turistvisum. Bakgrunnen er at rundt 250 av disse har fått avslag på sin asylsøknad med henvisning til Dublinkonvensjonen som sier at det er visumlandet som har ansvaret for å behandle søknaden. En del av de som har fått avslag lever nå skjult i Norge, mens andre er deportert til Tyskland, Frankrike, Belgia, Danmark, Finland og Hellas. I henhold til konvensjonens artikkel 3(4) har Norge anledning til å behandle sakene selv. Helsingforskomiteen mener det er folkerettsstridig å sende tsjetsjenske asylsøkere til et land som risikerer å returnere dem til forfølgelse i Russland. Komiteen peker også på det faktum at svært få får asyl i Hellas og at asylsøkerne får en svært mangelfull behandling. Dette tilsier at Norge bør behandle asylsøknader fra tsjetsjenske flyktninger selv. Saken har fått bred dekning i norske aviser og TV gjennom 2002.

Overvåkingsreise til Hellas, juni

I forbindelse med at norske myndigheter overførte flere tsjetsjenske asylsøkere til Hellas våren og sommeren 2002, reiste Tomasz Wacko fra Helsingforskomiteen og Rune Berglund Steen fra Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) til Hellas for å undersøke situasjonen. De hadde møter med greske myndigheter, Det greske flyktningrådet og Helsingforskomiteen i Hellas og oppsøkte og intervjuet også en rekke av de tsjetsjenske flyktningene. En rapport ble utarbeidet etter reisen.

Rådgivning

Gjennom sitt mangeårige arbeid med flyktninger i Norge, særlig flyktninger fra Balkan og Tsjetsjenia, har Helsingforskomiteen opparbeidet seg mye erfaring og kompetanse på feltet. Dette gjelder både direkte assistanse og oppfølging til flyktningene, men også i kontakten med norske flyktningmyndigheter. Gjennom 2002 har komiteen, særlig ved Tomasz Wacko og Aage Borchgrevink, arbeidet med sakene til en rekke tsjetsjenske flyktninger, som har inkludert kontakt med asylmottak, advokater og politi og rettsvesen. Representanter fra komiteen har også vært sakkyndige eksperter i flere rettssaker. Helsingforskomiteen har også gjennom 2002 hatt en rekke møter med norske myndigheter om flyktningenes situasjon og menneskerettighetssituasjonen i de landene de flykter fra.

Foto Tomasz Wacko

Rapport: "Overføringen av tsjetsjenske asylsøkere fra Norge til Hellas i henhold til Dublinkonvensjonen", juni

Rapportens hovedkonklusjon er at de tsjetsjenske asylsøkerne lever under svært vanskelige forhold i Hellas. Som regel blir de ikke tilbudt tolkebistand under intervjuene. Det blir videre dokumentert at greske myndigheter ikke hjelper flyktningene med verken mat eller husvære, noe som fører til at mange av dem, også familier med små barn, må leve "på gata". Flyktningene, både de som er internert i fengselsliknende lokaliteter og andre, gir uttrykk for stor uro og er redde for å bli sendt tilbake til Russland.

Møter

- Møte med kommunalminister Erna Solberg, 14 januar

Pressemeldinger og utspill

- "Anmodning om møte for å fremlegge synspunkter på norsk behandling av tsjetsjenske asylsøkere", åpent brev til kommunalminister Erna Solberg 4 januar
- "Løftebrudd fra norske myndigheter - Rapport om behandlingen av tsjetsjenske asylsøkere i Hellas", pressemelding sammen med NOAS, 11 juni

Underutvalg for menneskerettigheter i Norge

Helsingforskomiteen leder "Underutvalget for menneskerettigheter i Norge" som er et av flere underutvalg som rapporterer til Utenriksdepartementets rådgivende utvalg for menneskerettigheter. Foruten Helsingforskomiteen er Utenriksdepartementet, Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Amnesty International Norge, Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg og Senter for menneskerettigheter medlemmer. Sivilombudsmannen er observatør. I 2002 har det vært to møter der temaene har vært enslig mindreårige asylsøkere og ny lov om etnisk diskriminering.

Menneskerettighetsundervisning

Menneskerettighetsundervisning er en integrert del av Helsingforskomiteens arbeid. Gjennom en rekke prosjekter de siste seks årene, både i inn- og utland og for mange ulike målgrupper er komiteens erfaring at dette er en viktig satsning. En ledetråd i arbeidet er mottoet fra UNESCOs konstitusjon: "Since wars begin in the minds of men, it is in the minds of men that peace must be constructed".

- "Bygg broer, ikke murer!", Drammen
- Samarbeid med Høyskolen i Buskerud
- Menneskerettighetsskoler for flyktning-ungdom

Foto: Bjørn Engesland

Den kjente broen i Mostar ble ødelagt under krigen (1992-1995). I disse dager bygges den opp igjen

"Forventningsfulle står vi på Drammen jernbanestasjon. 16 ungdommer som er på vei mot en av Europas mest ødelagte land, Bosnia-Hercegovina. Vi aner lite om hva vi skal oppleve, kun at vi skal delta på verdens første internasjonale menneskerettighetsskole (...). Å komme som ung elev fra «verdens beste land å bo i» til et av Europas mest ødelagte områder, var en svært sterk opplevelse. Bussturen fra Sarajevo til Mostar var som å hoppe inn i en Dagsrevysending fra 1995. Skiltene var så beskytne at man ikke kunne skille 30-sonen fra 80. Et titalls mennesker hadde flyttet inn i en ruin. - Sigøynere, forklarte bussjåføren. Bosnia-Hercegovina har mye til felles med Norge. Innbyggertallet er omtrent det samme. Fjell, elver og frodige åser preger landskapet. Drammen og Mostar er også like på et annet sett, bruene er det som holder byen sammen. Uansett hvor du er, så er det alltid én du kan gå over..."

utdrag fra artikkel i Drammens Tidende 8 september skrevet av Anders Holm (17), deltaker på menneskerettighetsskolen i Mostar

Bosniske og norske ungdommer på menneskerettighetsskole i Mostar, Bosnia og Hercegovina, august

Foto: Enver Djuliman

"Bygg broer, ikke murer!", Drammen

Samarbeidsprosjektet "Bygg broer, ikke murer!", mellom Helsingforskomiteen, FN-sambandet og Drammen kommune fortsatte i 2002 på fjerde året. Gjennom å fokusere på menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering, skal "Bygg broer, ikke murer" bidra til å utvikle samhandling og forståelse mellom ulike grupper og kulturer i lokalsamfunnet, men også skape et internasjonalt engasjement.

Aktiviteter 2002:

- To dagers-kurs for lærere i grunnskolen, 8-9 april
- To-dagers oppfølgingskurs for lærere, Drammen høyskolesenter, 10-11 april
- Menneskerettighetsskole for 20 ungdommer, 22-26 april på Viktoria Kulturhus
- Ungdomskonferanse 3 mai med temaene "Flerkulturell forståelse - å leve med to kulturer."
- Internasjonal menneskerettighetsskole i Mostar, Bosnia-Hercegovina, august
- Kurs for menneskerettigheter for kommuneansatte, 5 og 6 november

Pressemeldinger

- "Menneskerettighetsskole i Drammen for tredje gang", 21 april
- "Internasjonal menneskerettighetsskole i Mostar, Bosnia-Hercegovina", august
- "Kommuneansatte i Drammen på skolebenken 5 og 6 november", 4 november

Menneskerettighetsskoler for flyktningungdom og norsk ungdom

"Det er andre dag de våkner opp til en ny morgen på Strandlandet forsamlingshus i Nesna. Klokka er halv ni og i det vi trår dørstokken hører vi tapp, tapp, tapp, tapp. Noen av ungdommene er allerede i full gang med bordtennis. Andre spiser frokost som de har laget til hverandre. Langs veggene i kurslokalet ligger ennå madrassene med dynene slik de ville forlatt dem på sitt eget rom..." Dette sto å lese i Rana Blad om menneskerettighetsskolen på Nesna der 13 flyktningungdom, de fleste enslig mindreårige asylsøkere, og 7 norske ungdommer bodde og lærte sammen i ni dager. I alt 11 forskjellige nasjonaliteter var representert.

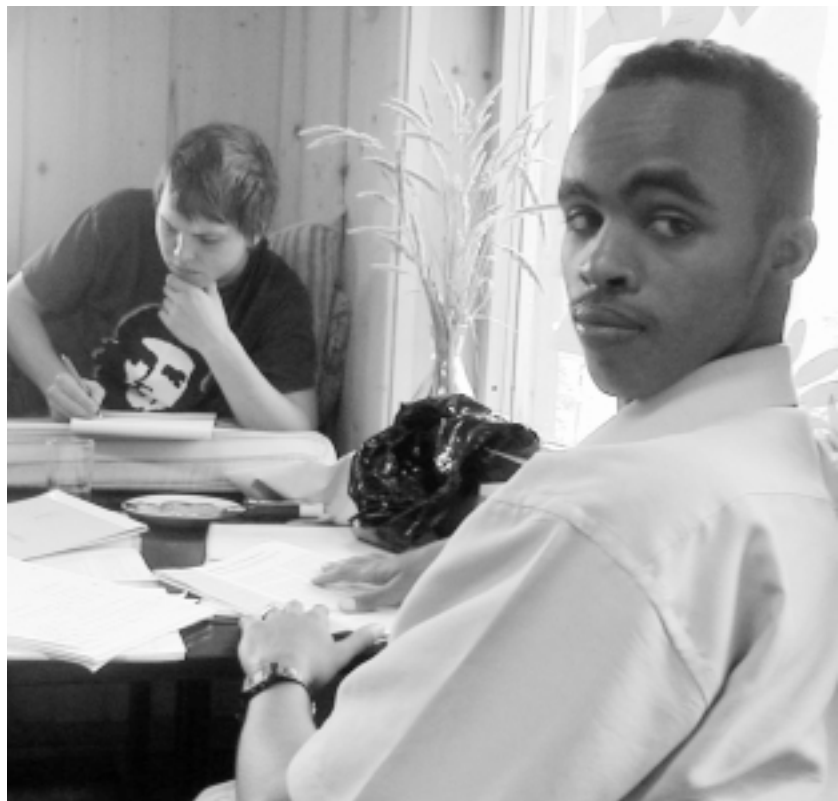
I 2002 ble det klart at Helsingforskomiteen får finansiell støtte av Kommunaldepartementet til prosjektet "Menneskerettighetsskoler for flyktningungdom og norsk ungdom". Den første skolen ble organisert på Nesna i Nordland i september i samarbeid med Moveien mottak. I 2003 vil komiteen organisere fem tilsvarende skoler rundt omkring i landet. Målsettingen er å bidra til positiv holdningsskapning slik at unge flyktninger i Norge kan tilpasse seg den nye virkeligheten og det norske samfunnets behov. Helsingforskomiteen ønsker å skape positive forventninger og holdninger knyttet til det å leve i fred med andre i det flerkulturelle Norge, samt å skape et grunnlag for tilbakevending. Skolene er også ment å bidra til å bygge opp sosiale nettverk mellom flyktningungdom og norske ungdommer.

Pressemeldinger

- "Fra urett til menneskerett: Menneskerettighetsskole for flyktningungdom på Nesna", september

MR-magasinet 2/2002

- Artikkel: Helsingforskomiteens menneskerettighetsskole på Nesna: "Det var deilig å være nøytral, det var deilig å våkne for første gang uten en historie å fortelle", av Kristin Jørgensen

" Dette vil jeg få god bruk for i framtida. Jeg lærte at i møte med nye mennesker er det viktig å ikke sette dem i bås. Når jeg skal ut i verden trenger jeg denne kunnskapen!"

*Sharmila Pernpanathan,
Levang*

Høyskolen i Buskerud

Helsingforskomiteen var initiativtaker til, og har bidratt i utformingen av, 20-vektalls kurset i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering på Høyskolen i Buskerud, som startet i 2000. Som tidligere år, har representanter fra Helsingforskomiteen også i 2002 forelest for elevene.

Informasjonsvirksomhet og påvirkningsarbeid

Mediene, faste publikasjoner, internett

Helsingforskomiteen har hatt godt gjennomslag i mediene i 2002. Komiteens representanter har en rekke ganger blitt intervjuet på fjernsyn, deltatt i radiodebatter og hatt utspill som har fått bred dekning i riksdekkende aviser.

I 2002 har komiteen utarbeidet årsrapport for 2001 som er sendt til Styre og Råd samt støttemedlemmer, myndigheter, organisasjoner og presse. To nummer av

MR-magasinet er også utgitt. I august var hovedsaken Helsingforskomiteens 25-årsjubileum og utdeling av Sakharovs frihetspris til Eliza Moussaeva og Amor Masovoic. I MR-magasinet for desember ble søkelyset rettet mot utviklingen i Sentral-Asia samt den meget vanskelige krigen i Tsjetsjenia. Også i 2002 har komiteens hjemmeside på internett hatt en markant økning i antall besøkende. Alle relevante nyhetssaker blir lagt ut, ofte ledsaget av bilder. Sidene oppdateres flere ganger i uken.

Foredragsvirksomhet

Generalsekretær Bjørn Engesland

- "Krigen i Tsjetsjenia", Høgskolen i Buskerud, 10 mars
- "Menneskerettigheter og kampen mot terror", konferanse for europeiske Røde Kors foreninger, Berlin, 14-18 april
- "Menneskerettigheter i Norge: kampen mot terror og endringer i straffeloven", presseseminar i regi av redaktørforeningen, 3 mai
- "Human Rights and the fight against terror", Helsingforskomiteens 25-års jubileumskonferanse "The Power of Words", 29 august
- "Presentation of the report: In the shadow of impunity – Ill-treatment and the misuse of firearms", pressekonferanse i regi av Amnesty International og Den internasjonale Helsingforsføderasjonen, Athen, 21 september
- "Krigen i Tsjetsjenia", paneldebatt, Blindern, 31 oktober
- "The War in Chechnya: Plan of action", årsmøte i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen, 15 november
- "The Human Rights Situation in the Balkans", årsmøte i Den norske Helsingforsføderasjonen, 16 november
- "Tsjetsjeniakonflikten", Høgskolen i Buskerud, 6 desember
- "Nobels Fredspris 2002 til Jimmy Carter", fakkeltogsappell, 10 desember

Assisterende generalsekretær Gunnar M. Karlsen

- "Innføring i menneskerettigheter", Høgskolen i Buskerud, 26 januar
- "Menneskerettigheter i mottak", kurs for UDI-ansatte, 20 mars
- "Internasjonal beskyttelse av menneskerettighetene", Høgskolen i Buskerud, 8 april
- "Religionsfrihet i Sentral-Asia", for Mellomkirkelig råd, 6 mai
- "International response to grave abuses", Hotel Bristol, Helsingforskomiteens 25-års jubileum, Oslo 30 august

- "Helse og menneskerettigheter", Diakonhjemmets høgskole, 15 oktober
- "Humanitærrettslige utfordringer for norsk deltakelse i internasjonale operasjoner", Røde Kors humanitært forum, 17 oktober
- "Menneskerettigheter i undervisningen", kurs for lærere, Drammen, 5 november
- "Menneskerettighetssituasjonen i Usbekistan", seminar om Sentral-Asia, NUPI, 8 november
- "Internasjonale rettsoppgjør", kurs for polititjenestemenn, 26 november

Informasjonsleder Lillian Hjorth

- "Helsingforskomiteen, menneskerettighetsundervisning og "Lesebok for levende", Cappelen's seminar om årets barne- og ungdomsbøker for biblioteksansatte, mars
- "Om Helsingforskomiteens menneskerettighetskoler for flyktningungdom, for ansatte på asylmottak i regi av Utlendingsdirektoratet, Kristiansand,
- "Helsingforskomiteen og "Lesebok for Levende", Skagerak International School, Sandefjord, september
- "Metoder for undervisning i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse", kurs for norske og russiske lærere, Murmansk, 19 oktober

Seniørrådgiver Tomasz Wacko

- "Tsjetsjeniakonflikten", Høgskolen i Buskerud, 6 desember

Undervisningsleder Enver Djuliman

- "Forsoning - Om forsoningsprosesser i det tidligere Jugoslavia", Nansenskolen, 15 januar
- "Utsendelse av asylsøkere: Den menneskelige dimensjon", Utlendingsdirektoratet, 20 mars
- "Menneskerettigheter: dokumenter og instrumenter for beskyttelse av menneskerettigheter", Kurs for lærere, Høgskolen i Buskerud, 10 april

- "Forsoning, sannhetskomisjoner og forsoningsprosessen i det tidligere Jugoslavia", Høgskolen i Buskerud, 14. april
- "Undervisning av flyktningungdom i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering" Utlendingsdirektoratet Kristiansand, 29 mai
- "Menneskerettigheter - en innføring" og "Innføring i flerkulturell forståelse", kurs for norske og russiske lærere, Murmansk, 18 oktober
- "Metoder for undervisning i menneskerettigheter og flerkulturell forståelse", kurs for norske og russiske lærere, Murmansk, 19 oktober
- "Krigsforbrytelser har sin historie og sin fremtid". Om forsoning i det tidligere Jugoslavia", Nansenskolen, 31 oktober

Rådgiver Aage Borchgrevink

- "Menneskerettighetssituasjonen i Tsjetsjenia", Universitetet i Tromsø, februar
- "Om krigen i Tsjetsjenia", Kulturhuset i Stavanger, august
- "Krigen i Tsjetsjenia", Kulturcafeen, Rensseriet, 29 oktober
- "About the OSCE and protection of human rights activists in Chechnya", Roundtable Conference OSCE and Russia: Old Bridges, New Divisions, Haag, 14 november

Rådgiver Anne Marit Austbø

- "Election Standards", OSCE Human Dimension Meeting, Warszawa, september
- "Menneskerettighetenes stilling etter 11 september", for Unge Venstre, september
- "Tsjetsjenia-konflikten", panelist debattmøte om menneskerettighetssituasjonen i Russland, Amnesty International, Trondheim, november

Rådgiver Sylo Taraku

- "Milosevic i Haag: nyttig oppgjør eller...?", debatt arrangert av Studentersamfundet og Balkan Forum: Chateau Neuf, Oslo, 20 mars

Økonomi

Helsingforskomiteen mottok i 2002 en rammebevilgning på 3,25 millioner fra Utenriksdepartementet. I tillegg fikk komiteen 5,7 millioner i prosjektstøtte fordelt på 10 ulike prosjekter, deriblant menneskerettighetsundervisning i det tidligere Jugoslavia og i Barentsregionen, rapportering om situasjonen i Tsjetsjenia, prosjektstøtte til menneskerettighetsorganisasjoner på Balkan, i Tyrkia og i Hviterussland, jubileumskonferanse og ulike seminarer, møter og reiser. Institusjonen Fritt Ord støttet Barentsprosjektet, Jubileumskonferansen og en konferanse om mediefrihet i Hviterussland, med til sammen 340 000 kroner. Barentsprosjektet ble også støttet av

Barentssekretariatet med 200 000 kroner og Nordisk Råd med 16 000 kroner. Menneskerettighetsundervisning for enslige mindreårige asylsøkere ble støttet av Kommunal- og regionaldepartementet og Kirke-, undervisnings og forskningsdepartementet med 50 000 kroner hver. Justisdepartementet støttet Jubileumskonferansen med 50 000 kroner.

Medlemskontingenter innbrakte 86 000. Foredrag, salg av rapporter og mindre bidrag ga til sammen en inntekt på 49 000 kroner.

Den norske Helsingforskomite 25 år, 2002

jubileumsmarkering 29-30 august

Den norske Helsingforskomité ble stiftet i 1977 som en av de første av de 41 nasjonale Helsingforskomiteer som i dag er aktive i Europa, Nord-Amerika og Sentral-Asia. I løpet av årene som har gått har de kommunistiske regimene i Øst-Europa falt og respekten for menneskerettighetene er blitt styrket. Samtidig var nittitallet det blodigste tiåret for Europa siden den annen verdenskrig, og dagens menneskerettslige utfordringer er ikke mindre enn for 25 år siden.

Innledere inkluderte blant annet Utenriksminister Jan Petersen, Rwandas justisminister Jean de Dieu Mucyo og President Beriz Belkic fra Bosnia og Herzegovina. Konferansene resulterte i en deklarasjon åpen for undertegning fra personer og organisasjoner: "Oslo Declaration on the Prosecution on Crimes Against

Humanity and War Crimes".

Fotoutstilling og festforestilling på Det norske teateret, samt Sakharovs frihetspris

Det ble organisert en fotoutstilling på Det norske teateret med bilder fra Balkan av Maria Warsinki i forbindelse med festforestillingen samme sted kvelden 29 august. Om kvelden 29 august var det mottakelse med taler blant andre av Statsminister Kjell Magne Bondevik, og festforestilling på Det norske teateret med film, sang, dans og musikk. Høydepunktet i festforestillingen, som var produsert av Juni Dahr, var utdelingen av Sakharovs frihetspris til Amor Masovic, fra Bosnia Hercegovina og Eliza Mousayeva fra Tsjetsjenia, to menneskerettighetsaktivister fra hvert sitt urolige hjørne av Europa. Prisen ble delt ut av Jo Benkow, formann i styret for Sakharovs Frihetsfond. Øvrige styremedlemmer er Andreas Aarflot, Ingrid Eide, William Lafferty og Peder Meidell.

Rådsmedlemmer i Helsingforskomiteen

President: Erik Solheim

Visepresident:

Michael Tetzschner

- Ellen Juul-Andersen
- Frode Bakken
- Trond Bakkevig
- Peter Batta
- Jo Benkow
- Tor G. Birkeland
- Haakon Blankenborg
- Anders Bratholm
- Bernt Bull

- Nils Butenschön
- Tor Bøhler
- Kristin Clemet
- Juni Dahr
- Grete Faremo
- Arne Fjeld
- Dankert Freilem
- Grethe Fossum
- Bjørn Cato Funnemark
- Aleksander Gleichgewicht
- Fredrik Grønningseter
- Bernt Hagtvet
- Bjørn Hoelseth

- Leiv Hovelsen
- Anniken Huitfeldt
- Ingunn Jordheim
- Knut Kloster jr.
- Kåre Kristiansen
- Berit Kvæven
- William Lafferty
- Inge Mannsåker
- Eigil Nansen
- Mette Newth
- Manuela Ramin Osmundsen
- Pål Erik Plaum
- Victor Roddvik

- Jan Tore Sanner
- Marianne B. Skou
- Lars Petter Soltvedt
- Atle Sommerfeldt
- Bjørn Stordrange
- Gro Hillestad Thune
- Ane Sofie Tømmerås
- Linn Ullmann
- Kåre Vollan
- Maria Warsinski
- Edward C. Whyte
- Wieslaw Wika-Czarnowski
- Svein Wilhelmsen

Foto:

Ungdommer på menneskerettighetsskole i Drammen, februar 2003

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ

Menneskerettighetshuset, Urtegata 50, N-0187 Oslo
Telefon: (+47) 23 30 11 00 - Fax: (+47) 23 30 11 01
E-mail: nhc@nhc.no - Hjemmeside: <http://www.nhc.no>